

Bátorító nevelés
(esettanulmány)

2009

Erdei Tünde

Vannak olyan gyerekek, akiket már az első találkozás előtt megelőz a híre. „A játszótér ördöge”, „az óvoda réme”, „a csoport bajkeverője”-mondogatják. Ilyen volt Renáta is. Előző csoportos óvónénijét sokszor hallottam panaszkodni. „Értetlen. Kezelhetetlen. Mindig dacoskodik. Nincs olyan perc, hogy ne ellenkezne, veszekedne a többiekkel. Nem érdekli semmi.” Megdöbbenve hallgattam és magamban azt kérdeztem: „Létezhet ilyen gyerek?” Később megbélyegzetté vált. „SNI-s”-mondogatták, és sóhajtottak mellé jelezve, hogy még egy gonddal több.

Amikor kiderült, hogy a csoportomba fog járni elhatároztam, hogy amennyire csak tudom kizárom magamból ezeket az információkat, nem leszek előítéletes. Gondoltam, én majd megmutatom, hogy ezt a gyereket is lehet nevelni, mégpedig olyanná, hogy a csoport teljes értékű tagja legyen, és jól érezze magát ebben a közösségben.

Elkezdődött a tanév. Vegyes csoport lévén az iskolába menők helyére, a csoport régi tagjai mellé új kiscsoportosok jöttek. Emellett csoportbezárás miatt „hontalanná” vált középsős korú gyerekek és szintén egy másik csoportból a 6,5 éves Renáta érkezett. Legfőbb feladatunknak azt tartottuk, hogy ezeket gyerekeket megismerjük és egymással is megismertessük őket. Legtöbb dolgunk Renivel volt.

A kislány magas vékony, fiús testalkatú. Már túl van az első fogváltáson. Megjelenése mindig zilált. Haja fésületlen, ruhája lóg. Ez a fajta ziláltság a viselkedésére és a környezetével való kapcsolattartására is jellemző. Igényli és keresi a felnőttekkel, és a társakkal való kapcsolatot, de annak minősége és tartóssága hangulatától függ. Az pedig kiszámíthatatlan. Könnyen megsértődik, dacoskodik, az őt ért sérelmeket megbosszulja. Elfeledkezve magáról, durva a kisebbekkel, piszkálja társait, szentelen a felnőttekkel. Véleményét, akaratát, fizikai és verbális úton is kifejezésre juttatja. Mindig mindenben az első akar lenni, türelmetlen. Így vagy úgy kiharcolja magának a figyelmet.

Eleinte csak a játék, ezek közül is a szerepjáték kötötte le. Kedvenc játéktémája az anyás játék, amely abban nyilvánult meg, hogy babástól szatyrostól költözködött, utazott egyik játéktérből a másikba. Különböző képességfejlesztő játékeszközökkel (képkirakó, mesekocka, memóriakártya, társasjáték, stb.) csak felnőtt invitálására, és felnőtt jelenlétével volt hajlandó játszani. Rajzolni nem szeretett.

Az általunk szervezett tevékenységek közül csak a nagy mozgásos testnevelési-, és énekes játékok keltették fel az érdeklődését. Ha mégis részt vett valamely felkínált tevékenységben, és ott önálló feladatvégzésre került sor, igyekezett a teljesítést elhárítani. „Nem tudom!”-mondogatta.

Beigazolódni látszottak a régebben hallottak. Mit tegyek hogy ez a kislány a mindennapjait ne kudarcként élje meg, és boldog gyermekként nőhessen fel?

Egyet tudtam. Szeretni fogom úgy, hogy ő is szeresse önmagát. Bármennyire nehéz is lesz, olyannak fogadom el amilyen.

Azt tanultuk, hogy az ember társas lény. Mint társadalmi lény, minden ember keresi a helyét a világban, abban a közösségben amelyben él. Még az aszociálisan viselkedő ember is erre törekszik. Számára ez a fajta viselkedési mód a közösséghez tartozás iránti vágy kifejezése.

Az elfogadás akkor a legkönnyebb és legsikeresebb, ha megértjük a gyermek motivációját, ha tudjuk, hogy az adott viselkedésnek, megnyilvánulásnak mi az oka. Ezek ismeretében a személyiség fejlesztésének kulcsa is a kezünkben van. Szükséges azonban figyelembe venni a gyermek fejlettségi szintjét és ehhez kell igazítani feladatainkat.

Renáta aszociális viselkedésének okai elsősorban a családra, másodsorban a rossz pedagógusi hozzáállásra vezethető vissza.

Az édesanya első élettársi kapcsolatából 3 gyermek született. Két fiú után Renáta a harmadik. A második élettársi kapcsolatból született kislányról az anya még a kórházban lemondott. A harmadik élettársi kapcsolatból ismét született egy fiú. Most az anya egyedül neveli a 4 gyermeket.

Állandó tartózkodási helye a családnak nincs. Laktak már a nagyszülők házának alsó konyhájában 10 m²-en, albérletben (nemcsak Szolnokon), a MÖSZ által működtetett Családok Átmeneti Otthonában, de voltak hajléktalanok is. Kiskorú veszélyeztetése miatt már kétszer emelték ki a gyermekeket a családból. Jelenleg Szolnok egyik peremkerületi romatelepen élnek albérletben, amely az óvodától igen messze van. (kb 1 óra az utazás). Ezek az élmények jelennek meg Renáta játéktémáiban.

Az anya megélhetési gondokkal küzd. Egyedül nehezen bír a már kamaszodó fiúkkal.

Állandóan védekezésre kényszerül a Renáta által bántalmazott gyermekek szüleivel szemben. A járnai tanuló kicsi állandó figyelmet követel tőle. Mindig ideges, türelmetlen. Sokat veszekszik, kiabál a gyerekekkel. Máskor becéző túlságosan is kedves, ám ez hamar átcsap az ellenkezőjébe. Hangulata ingadozó. Ez Renáta hangulatát is befolyásolja.

Az anyának lányával szembeni elvárásai nem reálisak. (megbízta a kistestvér önálló felügyeletével, de az öltözőben még mindig öltözteti) Nevelési módszerei között szerepel az édességtől, TV-től való megvonás, vagy az ezekkel való jutalmazás, valamint a fizikai és verbális bántalmazás. Jellemző ezeknek a módszereknek következtelen használata. Ez nem segíti a kislányt a környezetben való eligazodásban, az adekvát viselkedés megtanulásában.

A család elfogadható napirendben él. A gyerekek rendszeresen járnak iskolába, óvodába. Ezen kívül azonban más, pl hétvégi program, családi összejövetel nem szerepel az életükben, így az élmény és tapasztalat gyűjtés sem biztosított. A beszűkült élettér érdektelenné tette Renit a világ iránt.

Egy családban minél többen élnek együtt annál több embernek kell összehangolni a viselkedését, és együttműködni másokkal, mások érdekeit figyelembe venni. Ahol folyton hatalmi harcok dúlnak, ott ez egyre nehezebb, hiszen erre megy el mindenkinek minden energiája.

A kislány állandó harcban áll édesanyjával. Egyrészt azért, hogy kivívja szülője csak rá irányuló figyelmét, amit ritkán kap meg. Másrészt, hogy gondolatait, véleményét érvényesíthesse a felnőttel szemben. Ugyanerre törekszik az óvodában is kirívó viselkedésével. (csökönyös, durva, bekiabál, lökdös) De állandó harcban áll testvéreivel is, hiszen a testvéri ranglétrán nem áll előkelő helyen. Küzdenie kell a kirekesztettség, magányosság ellen, a valahova tartozás érdekében. Ezért kerül konfliktusba csoporttársaival is, így keresve helyét a közösségben.

Hallgatva a kolléganőket, Renátáról csak a problémák, negatívumok hangzottak el. Nevelése folyamán inkább a rossz viselkedés, cselekedet lett szóban megerősítve. „Ne verekedj! Már megint meghúztad a haját! Hányszor mondjam el neked hogy ne kiabálj!?” Azzal, hogy mindig a hibára hívjuk fel a figyelmet, mindig a kudarccal szembesítjük a gyereket. Renáta ennek megfelelően viselkedett, benne egy rossz önértékelési kép alakult ki.

Mindezek ismeretében, az okokat elemezve, az alábbi feladatokat fogalmaztam meg magamnak:

- Váltótársammal és a dajkanénivel is ismertetem a körülményeket. Megbeszélésem velük, hogy mit és hogyan szeretnék elérni ennél a kislánynál. Segítségül hívom az ő partnerségüket is, hiszen mindenkitől minden helyzetben ugyanazokat a megerősítő jelzéseket kell, hogy kapja.
- Fogadóórán beszélgetek az édesanyjával. Tájékoztatom a gyermek óvodai életéről, csoportba való beszokásáról. Tájékozodom kihívó viselkedésének okairól. Érdeklődöm a kislány otthoni életéről, az anya nevelési problémáiról. Igyekszem jó tanáccsal, bevált nevelési módszerekkel ellátni őt. Ugyanezt a napi kapcsolattartás időszakában mintaadással, gyakorlati bemutatással is megerősíteni igyekszem.
- Folytatjuk a szélrózsa minden irányából érkező gyerekek közösséggé kovácsolását, hiszen az egyén személyiségfejlesztése csoportkeretekben történik. (közösségfejlesztő játékok: Cica legyen akinek nincs párja!, Ki lakik a szomszédomban?, szerepecserés körjátékok, versengések, stb.)

Az egyén értékei nem bontakozhatnak ki a csoport segítő hatása nélkül. A közösségben rejlő értékek csak akkor bontakozhatnak ki az egyén fejlődésében, ha az egyenértékűség, a kölcsönös tisztelet és bizalom, az egészséges önbecsülés jellemzi az emberek közötti kapcsolatot.

-Feltárom Renáta érdeklődési területeit. Ezen keresztül próbálom olyan tanulási élményhez juttatni, amely sikert hoz a számára. Ez kihatással van más területekre is. (szeret énekelni, táncolni, ügyesen tornázik)

-Újabb és újabb élményeket, tapasztalási lehetőségeket biztosítok számára, felkeltve érdeklődését a világ dolgai iránt. A motiváltság, az örömmel végzett tevékenység hatékonyan fejleszti képességeit. (piacra, postára, vasútállomásra, fodrászüzletbe, Tisza-partra, stb. megyünk)

-Személyes perceket biztosítok számára, amikor csak szüksége van rá. Ilyenkor csak vele, és az általa választott módon foglalkozom. (Szeret hozzám bújni, megölelni, simogatást várva. Van, hogy közös játékot kezdeményez. Néha csak ülünk és diskurálunk.)

-Apró megbízatásokat adok neki.

-Folyamatosan figyelemmel kísérem, és igyekszem először egy majd több pozitív értékét felfedezni. Ezeket többször is hangoztatom szóban neki is, és a közösségnek is. (A figyelem iránya, az elismerés megfogalmazása megjelenésére, ruhájának hajának rendezettségére, udvarias viselkedésére, segítőkészségére, szép énekhangjára, pontos tornagyakorlataira, stb. vonatkozik.)

Pozitívumaira támaszkodva megerősödik önbizalma, átalakul önértékelése.

-Támogatom azokat a kezdeményezéseket, amely baráti, vagy állandó játszótársi kapcsolat kiépülését szolgálja. Teret időt biztosítok. Ha kell közvetítő szerepet vállalok.

-Konfliktushelyzetben nem minősítem a cselekedeteit. Inkább elmondom amit láttam, ez hogyan érintette a másikat és engem. Elmondom mi lett, vagy lett volna a következménye a tettének és, hogy legközelebb mit tegyen az adott helyzetben.

Alkalmazom a báb-,és drámajáték módszerét ezeknek a helyzeteknek a mélyebb átérzésére és megértésére.

-Mindig dicséretet és elismerést kap. (simogatás, kézfogás, taps, szóbeli dicséret, kedvenc énekének eléneklése, stb.), de a nem adekvát viselkedés következménye minden esetben annak rendbetételének megkövetelése. (bocsánatkérés, eldobált játékok összeszedése, stb.)

A módszerek alkalmazása során sokszor kellett őt buzdítani, lelket önteni belé, önbizalmát erősíteni. Milliószer hangzott el az a mondat, hogy „Próbáld meg! Ha nem sikerül elsőre, nem baj. Te ezt megtudod csinálni!”. És valóban, meglett az eredménye. A „nem tudom” kopni kezdett a szótárából. Most már önállóan, vagy kis segítséggel végzi a tevékenységeket feladatokat. Türelme, kitartása azonban még rövid ideig tart. Néhány próbálkozás után feladja, vagy segítséget kér. Dühkitörései alábbhagytak. Hangulatváltozásai még vannak, de beszélgetéssel hamar kideríthető az oka, és orvosolható a helyzet.

A kisebbekkel megértőbb, habár előfordul még, hogy türelmét veszítve agresszíven lép fel velük szemben.

A báb-és drámajáték során, új képessége került napvilágra. Nagyon jó dramaturgiai érzéke van, és azt jól tudja kamatoztatni. Ezen a téren ő lett az én „jobb kezem”, segítóm.

Állandó játéktémája kibővült, és vele állandó játszótársakat is szerzett.

Roszzabb napokon embert próbáló a viselkedése. Ilyenkor igen nehéz a nap folyamán féken tartani indulataimat, és higgadtnak maradni, megállni hogy a feje felett ne tartsak „hegyi beszédet”. De talán a legnehezebb a büntetés módját átváltoztatni az adott pillanatban, az adott helyzethez igazítva úgy, hogy az hatékony nevelési eszköz legyen.

A tanév végéig még van feladatunk. Hiszem, hogy ez a kislány az óvoda utolsó évét örömmel járja, és az itt szerzett tapasztalatok alapján majd szeret iskolába járni is. Számomra a vele való foglalkozás kihívás, és öröm is egyben. A bátorító nevelés olyan lehetőséget adott a kezembe, amellyel a gyermek önbecsülésére építve, közös összefogással, a kitűzött cél könnyebb, gyorsabb, és hatékony elérését tudom megvalósítani.

Erdei Tünde
Tagóvoda Vezető